

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ЗА РАХУНОК УЧАСТІ В ОРГАНАХ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

О. М. Бабенко

В умовах прогресивного розвитку та динаміки процесів суспільствотворення нашої держави важливе місце серед цих процесів посідає активна громадянська позиція молоді. Адже саме молодим людям, студентам – тепер творити та жити у країні, якої гідний кожен із нас.

Найвищою цінністю у сучасному світі є, безперечно, людина, її права і свободи, а тому вихід із рамок прогресу, кризи техногенної цивілізації варто шукати не поза людиною, а в ній самій, у її розвитку і вдосконаленні.

У ВНЗ створюються органи студентського самоврядування, які сприяють гармонійному розвитку особистості студента, формуванню у нього навичок майбутнього організатора, керівника [10].

Активність студентства яскраво проявляється через структуру органів студентського самоврядування у вищій школі. Саме ця форма самореалізації студентських ініціатив, які мають певні цілі, завдання та визначені пріоритетні напрямки роботи, дає можливість молоді не мовчати про проблеми, які її турбують, а відкрито, на повну силу говорити про це, відстоювати свої права та інтереси.

Питання лідерства у студентському самоврядуванні почало виникати чи не від самого початку заснування студентського самоврядного руху в Україні. Ще з часів становлення незалежності нашої держави і до сьогодні існує багато думок про те, яким саме має бути студентський лідер? Хто він учора, сьогодні, завтра? Ці питання широко обговорюють молодіжні організації, активісти та звичайні пересічні студенти, які готові йти за лідером сьогодні.

У статті зроблена спроба об'єднати думки науковців і практиків – лідерів органів студентського самоврядування ВНЗ України та сформувати портрет студентського лідера сьогодні. Адже лідер студентського самоврядного руху є активним учасником процесів і явищ, які відбуваються в суспільстві, і ми розглядаємо його поведінку і характер роботи відповідно до теорій запропонованих науковцями у різні роки.

Ми розглядаємо аспекти ефективного лідерства у структурі органів студентського самоврядування. Теорія ефективного лідерства запропонував Річард Бояцис у праці «Резонансное лидерство: самосовершенствование и построение плодотворных взаимоотношений с людьми на основе активного сознания, оптимизма и эмпатии» [3, с. 8], саме в цій праці автор відзначає, що лідерство – двонапрямний процес. Тому ми намагаємося розглянути лідера органу студентського самоврядування як особистість, яка втілює в собі й елементи ефективного лідера.

Також лідерство у процесі студентського самоврядного руху має відповідати основним принципам взаємної співпраці особистостей різних психологічних типів і характерів. Цю тезу висунув Стівен Кові у своїй книзі «Лідерство, основанное на принципах» [5, с. 22].

Ефективна робота лідера залежить не лише від його особистісних даних і характеристик, а і від особистої відповідальності лідера перед собою, колективом і вмінням знаходити спільну мову з людьми різних соціальних рівнів. Так, у праці «Ответственное лидерство» Томас Маак описує всі ці явища стосовно лідерів організацій різних рівнів і форм [7, с. 19]. Ми

робимо спробу провести паралель між лідерами органів студентського самоврядування та характерними рисами відповідального лідера, якого характеризує Томас Маак.

Відповідно, у будь-якому середовищі, де відбуваються суттєві процеси суспільствотворення, серед маси учасників знаходяться найбільш активні люди, які не бояться взяти на себе відповідальність за дії інших і повести їх за собою. Так і в процесі формування та діяльності органів студентського самоврядування. Тож колектив, який працює задля досягнення однієї мети, обов'язково має очолювати керівник, який користується великою повагою та довірою оточуючих і може організувати роботу організації настільки добре, що команда стане єдиним механізмом досягнення навіть недосяжних цілей, цю людину не можна ніяк інакше назвати, крім влучного слова «лідер».

Аналізуючи умови формування лідерських якостей, слід з'ясувати, наскільки адміністрація ВНЗ, колектив викладачів зацікавлені та готові забезпечити цілеспрямований процес розвитку лідерських якостей, що передбачає професійне керівництво студентським самоврядуванням, підготовку студентів до виконання функцій лідерів студентських самоврядних організацій через організацію не первинного навчання. Першим кроком до не первинного процесу навчання є створення школи лідера при кожному ВНЗ для всіх охочих і обов'язково для членів органів студентського самоврядування [2, с. 113].

З цією думкою погоджується і к.і.н., доцент кафедри управління персоналом і економіки праці Полтавського університету економіки і торгівлі Світлана Нестуля, яка у своїй праці «Теорія і практика виховання лідерських якостей особистості: з досвіду роботи» зазначає, що в Полтавському університеті економіки і торгівлі ще з 2008 р. введено спецкурс за вибором студентів «Основи лідерства» [9, с. 8].

То хто ж він: студентський лідер? Це особистість, яка спрямовує свої зусилля на досягнення спільно поставленої мети, а можливо, людина, яка не боїться брати на себе відповідальність за діяльність інших, або той, хто ефективно проводить менеджмент організації, яку очолює, а може формальний лідер, тобто

людина, яка керує організацією з позиції посади, яку обіймає? На ці та багато інших питань на сьогодні немає єдиної думки у світі.

Ефективний лідер – це не одинока зірка, яка випромінює яскраве світло і по-царському дарує його людям. Істинні лідери розуміють, що вони самі теж є об'єктами управління: лідерство – процес двонапрямний.

Саме тоді й виникає певний парадокс: як не дивно першочергове завдання лідера полягає не в умінні керувати іншими людьми – перш за все він має пізнати себе і навчитися керувати собою [3, с. 8].

На нашу думку, це є одним із перших важливих чинників успіху лідера органу студентського самоврядування.

Ще одним не менш важливим чинником ефективного та сучасного керівника органу студентського самоврядування є самовідповідальність і висока самосвідомість лідера. Але дуже часто через «не ідеальність» особистості у житті керівників виникають сильні стримуючі фактори, які перешкоджають рішучості та ініціативі і призводять до неефективної роботи органу студентського самоврядування. Так, до них відносяться:

- 1) апетити та пристрасті;
- 2) претензійність;
- 3) честолюбство та марнославство [5, с. 39].

Ці три сили можна перемогти лише тільки тоді, коли лідер зрозуміє свою залежність від них і пообіцяє собі:

- по-перше, для перемоги над апетитами та пристрастями проявити самодисципліну та самозречення;
- по-друге, для подолання гордині та претензійності працювати над своїм характером і компетентністю;
- по-третє, для знищення честолюбства та марнославства присвятити свої таланти і ресурси гідним високим цілям і служінню іншим людям [5, с. 39].

Перемога над цими шкідливими факторами прискорить особистісний ріст і призведе до більш ефективного управління студентською організацією.

Лідером вважають члена групи, за яким визнається право приймати відповідальні рі-

шення у значимих для колективу ситуаціях [1, с. 74].

Усі видатні лідери сьогодення володіють мистецтвом викликати у оточуючих потужний емоційний відгук [3, с. 14].

Так і в процесі розвитку органів студентського самоврядування, людина, за якою готові йти масово студенти, має володіти такою рисою характеру. Адже керівники, які нею володіють, притримуються так званої стратегії резонансного лідерства – не бояться брати на себе відповідальність і прокладати маршрути на незвідані шляхи. Саме вони вмінють «налаштуватися на хвилю» оточуючих [3, с. 14].

Такі «налаштування» є необхідними при проведенні розширеної діяльності органу студентського самоврядування ВНЗ.

Коли постає питання про керівника самоврядної організації, як рішучу, вольову, відповідальну особистість, характерні риси якої описані вище, то виникає логічно наступне: а що саме дає орган студентського самоврядування уже сформованому лідеру? Чи не простіше людині, яка володіє таким складом характеру, відразу йти керувати корпораціями, підприємствами чи установами? А можливо той, хто тільки-но прийшов до студентських самоврядних структур навчального закладу повинен і може навчитися лідерським якостям саме там?

Ми згодні з думкою А. Кучеренко, яка говорить, що лідерство об'єктивно виникає тільки на реальній основі групової життєдіяльності, тому виховання лідерських якостей студентів неможливе поза колективною самоорганізацією в студентському самоврядуванні [6, с. 151].

Отож, лідерами народжуються чи стають? Ще в 60-х рр. ХХ ст. дослідниками проблеми лідерства було встановлено, що лідерським якостям можна навчитися. Адже ніхто із нас від народження не володіє якостями, необхідними для вирішення складних і важких завдань управління [7, с. 72].

Займаючись діяльністю в органах студентського самоврядування вищого навчального закладу студент постійно спілкується з різними людьми. Таке спілкування приносить незалежність від стереотипів, допомагає знайти спільні інтереси з іншими, широко розкрити

свої особисті уподобання, знайти взаєморозуміння та емоційну підтримку. Таким чином, це є першопричиною для розкриття лідерського потенціалу особистості.

Стиль управління в органах студентського самоврядування має особливе значення, враховуючи умови їх функціонування і завдання, які вони мають вирішувати.

Прийшовши до органу студентського самоврядування і обравши для себе певний напрям роботи, у студента є можливість випробувати на собі так звану теорію емпіричного навчання, тобто у процесі виконання складних практичних завдань [7, с. 72]. Так, на практиці представники самоврядних організацій упроваджують у життя доволі серйозні проекти: благодійні, культурно-масові, оздоровчі проекти виховного характеру, загальнорозвивальні й ін. І саме під час проведення таких акцій кожен член ради самоврядування має можливість випробувати себе у ролі ефективного дієвого лідера та перевірити свої теоретичні знання на практиці. Тому людину, яка витримала ці випробування і впевнено довела розпочату справу до кінця, по праву можна називати відповідальним лідером, тим, хто може розвиватися через емпіричне навчання.

Як зазначалося вище, суттю ефективного, відповідального, резонансного лідерства є взаємовідносини між людьми у колективі. Якщо лідер може побудувати дружні, довірчі стосунки не лише між членами організації, яку він очолює, а й між усіма зацікавленими сторонами впровадження того чи іншого проекту, тоді можна з упевненістю говорити про становлення керівника як лідера.

У. Черчилль говорив, лідер повинен вміти добувати користь із найневигідніших ситуацій. І робота в органах студентського самоврядування дає можливість вирішувати питання, які зустрічаються на шляху керівника організації як стратегічно важливі завдання, без вирішення яких не можливо плідно впроваджувати політику самоврядної організації.

Оскільки процес формування органу студентського самоврядування побудований на засадах виборності та прозорості, можна вважати, що в таких організаціях працюють люди, які мають певний кредит довіри від ко-

лективу, адже вони пройшли процедуру виборів, витримали конкуренцію та повели за собою колективи, які їх підтримали. Ці студенти своєю чесністю, відкритістю, відповідальністю заробили авторитет серед своїх однолітків, який розкриває їх особистий потенціал і спонукає оточуючих теж діяти активно, а не бути інертними.

Наш час і наша країна гостро потребують нового покоління лідерів зі стратегічним мисленням і здоровими амбіціями, неординарним баченням ситуації, впевненістю та бажанням досягти результату. Ми погоджуємося із думкою А. Мелкумяна, висловленою у статті «Студентське самоврядування як стратегічний ресурс побудови управлінської еліти», що для зміни ситуації в країні необхідно звернути увагу на вдосконалення усієї політики управління людськими ресурсами, виокремивши таку важливу її складову як формування управлінської еліти [8, с. 76].

Адже, з початком «оксамитової революції» в Україні з 1989 р. і навіть з періоду «Горбачовської відлиги» 1990-х спершу повільно, еволюційно, а потім і з певними сплесками-стрибками склад і структура української еліти різко змінилися. Сьогодні процес формування і переформатування української еліти триває. До її складу входять, як і раніше, керівники держави, керівники провідних партій, відомі науковці, митці, письменники, релігійні діячі, військові, спортсмени [11].

Тому зараз дуже важливо розуміти, що представники органів студентського самоврядування, лідери, які очолюють їх, – це майбутнє нашої країни: не байдужа до чужих проблем молодь, готова брати на себе відповідальність за вчинки інших, пропагувати та проводити роз'яснювальну роботу серед молоді щодо підтримки здорового способу життя і мають бажання розвивати українську культуру та мистецтво – це запорука розвитку здорового суспільства у майбутньому.

Узагальнюючи сказане, можна зробити висновок, що спроможність розвивати й удосконалити свої здібності – це те, що вирізняє лідерів із-поміж великої кількості людей. Лідерство – це не звичайне управління. Управління концентрує увагу на тому, щоб люди

робили речі правильно, а лідерство – на тому, щоб люди робили правильні речі [4, с. 57].

Практика та життєвий досвід показують, що саме ті студенти, які брали активну участь у роботі органів студентського самоврядування, навчаючись у виші, набули якостей конкурентоспроможних фахівців на ринку праці, компетентності, відповідальності, вільно володіють знаннями у межах обраної галузі, орієнтовані в суміжних областях діяльності, готові до постійного росту, соціальної та професійної мобільності.

Таким чином, студентські об'єднання дають можливість реалізовувати інтереси, потреби, самовираження, самостійність, набувати нових суспільно корисних навиків, не передбачених лише аудиторним навчанням, і дають можливість кожному учаснику процесу стати лідером не лише організації, а і власного життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бряззов К. Авторитет уже подразумевает лидерство / К. Бряззов // Управление персоналом. – 2008. – № 1. – С. 74–75.
2. Бондар Т. Формування лідерських якостей у членів студентського самоврядування ВНЗ України // Теорія і практика виховання лідерських якостей особистості у системі студентських самоврядних організацій: матеріали II Всеукр. студент. наук.-практ. конф., (Полтава, 23–25 квіт. 2010 р.) // за заг. ред. проф. М. В. Гриньової; Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка; Полтав. міська рада. – Полтава: Друкарська майстерня, 2010. – С. 113–114.
3. Бояцис Ричард. Резонансное лидерство: само-совершенствование и построение плодотворных взаимоотношений с людьми на основе активного сознания, оптимизма и эмпатии / Ричард Бояцис, Энни Макки. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 276 с.
4. Ільїна О. Визначення пріоритетності особистісних рис необхідних лідеру студентського самоврядування / Ільїна О.; за заг. ред. проф. М. В. Гриньової // Виховання особистісних якостей майбутніх фахівців у системі студентського самоврядування: матеріали Всеукр. студент. наук.-практ. конф., Полтава, 24–25 квіт. 2009 р. / Міністерство освіти і науки

- України, Полтавс. міська рада, Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2009. – С. 56–57.
5. Кови Стивен. Лидерство, основанное на принципах : [пер. с англ.] / Стивен Кови. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2008. – 545 с.
 6. Кучеренко А. Студентське самоврядування як умова прояву лідерських якостей студента // Теорія і практика виховання лідерських якостей особистості у системі студентських самоврядних організацій : матеріали II Всеукр. студент. наук.-практ. конф., (Полтава, 23–25 квіт. 2010 р.) / за заг. ред. проф. М. В. Гриньової ; Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; Полтав. міська рада. – Полтава : Друкарська майстерня, 2010. – С. 151–152.
 7. Маак Томас Ответственное лидерство : [пер. с англ.] : [пер. с рус.] / Томас Маак, Никола Плесс. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2008. – 454 с.
 8. Мелкумян А. Студентське самоврядування як стратегічний ресурс побудови управлінської еліти / Мелкумян А. // Теорія і практика виховання лідерських якостей особистості у системі студентських самоврядних організацій : матеріали II Всеукр. студент. наук.-практ. конф., (Полтава, 23–25 квіт. 2010 р.) // за заг. ред. проф. М. В. Гриньової ; Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; Полтав. міська рада. – Полтава : Друкарська майстерня, 2010. – С. 76–77.
 9. Нестуля С. Теорія і практика виховання лідерських якостей особистості: з досвіду роботи // Теорія і практика виховання лідерських якостей особистості у системі студентських самоврядних організацій : матеріали II Всеукр. студент. наук.-практ. конф., (Полтава, 23–25 квіт. 2010 р.) / за заг. ред. проф. М. В. Гриньової ; Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка, Полтав. міська рада. – Полтава : Друкарська майстерня, 2010. – С. 8–10.
 10. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14>. – Назва з екрана.

УДК 331.522.4

ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ КАДРОВО-УПРАВЛІНСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТОРГІВЛІ

С. М. Корчака

Вирішальним чинником розвитку національної економіки завжди була і залишається людина. Через специфічні особливості торговельної галузі важливість врахування людського чинника у здійсненні ефективної господарської діяльності є надзвичайно високою. До цього спричиняється незадовільний стан забезпеченості цієї сфери економіки кваліфікованими і по-сучасному в економічному розумінні орієнтованими кадрами керівників і спеціалістів.

У сучасних умовах проблему підготовки, забезпеченості й використання керівників і спеціалістів в торгівлі є важливою та актуальною. Проблеми зайнятості спеціалістів, формування цивілізованого ринку висококваліфікованої управлінської праці порівняно мало

вивчені. Дослідження цієї теми актуальне для пошуку способів виходу з кризової ситуації підприємств і країни в цілому. Науковцям необхідно розробити чіткі рекомендації щодо засобів вирішення проблеми забезпеченості, підготовки і зайнятості керівників і спеціалістів торговельних підприємств. Теоретична розробка цієї проблеми значно відстає від рівня вимог і потреб сучасної практики.

Результати досліджень проблем ролі керівників і спеціалістів у торгівлі розглянуто в працях А. Бабенка, О. Бугуцького, О. Біттера, С. Гудзинського, М. Долишнього, С. Злупка, Г. Купалової, І. Лукінова, В. Огаренка, В. Онищенко, М. Орлатого, І. Петрової, С. Пирожкова, П. Саблука, І. Степаненко, Р. Тринька, В. Юрчишина, К. Якуби, П. Гарасима та ін.